

AZ ÖNTÖRVÉNYŰ ALKOTÓ

KAJÁRI GYULA EMLÉKÉRE

(ŐSI, 1926. DECEMBER 28. – SZEGED, 1995. MÁJUS 8.)

AVeszprém megyéből indult, a Séd parti Ősi községben, 1926. december 28-án született Munkácsy-díjas grafikusművész gyötrelmes gyermekkori élmények után egy tisztalelkű ápolónő inspirálása indította el a művészet felé. Az ő hatására lett ösztönös kedvteléséből, rajzolgatásából 1941-ben vésnöktanonc a Herendi Porcelángyárban. 1948-ban már az Iparművészeti Főiskola neveli, 1949–1953 között pedig elvégezte Ék Sándor, Konecsni György tanítványaként a Képzőművészeti Főiskolát.

Tanulmányai elvégzése után 1953-ban érkezett Vásárhelyre, ahol lehetősége nyílt első szenvedélye, a népművészet tanulmányozására: a majolikagyár tervezőjeként kezdett dolgozni. Vásárhelyi művésszé a történetíró Szeremlei Sámuel, a néprajztudós Kiss Lajos, s a festő, iparművész és szervező Endre Béla, meg Tornyai János példája s a vásárhelyi népművészet tette. Itt, a majolikagyárban, és a végtelen határt járva alakult ki, szilárdult meg művészi habitusa, ars poétikája.

1960-tól, a földindulásszerű tsz-szervezést követően éveken át, tavasztól őszig a határt járta, hogy élményközelből, testközelből ismerje meg a sorsváltást élő parasztot. A romantikus hevületű, szenvedélyes, mélyen érző lélek a törékeny tanyák esendő lakóinak, a magyar parasztnak, talán a legnagyobb huszadik századi sorsfordulója idején szegődött krónikásává. Rendkívüli erejű, fekete-fehér lapjai elhagyott, komor tájak fájdalját, gyöttrődő, szomorú emberek sorsát kiáltják világgá. Fekete krétája balladákat épít, akárha Sinka István, következetes puritanizmussal hirdette igazát. Saját szemével akart mindent látni, érteni, befogadni, ábrázolni, világgá kiáltani, mint ahogy később is magánügyévé tett minden országos gondot, százféle közügyért lángolt. (Visszacsengenek a klasszikus sorok: „Kit nem hevít korának érzeménye,/Szakítsa ketté lantja húrjait” Eötvös József) „A tömeg sorsa érdekelte – mint, ahogy Losonci Miklós megjegyzi – grafikai az Alföld népének névtelenségét nevezték meg.”

Fokozatosan szélesíti látóhatárát, emelkedésének állomásai 1963 és 1979 között Kecskemét, Dunaújváros, Sümeg. A kecskeméti művésztelepen telente dolgozott a 60-as évek elején. Az ipari táj ábrázolása 1966-tól került érdeklődése körébe, 1971-ben le is telepedett egy időre Dunaújvárosban. Veszprém mellett első önálló kiállítását szintén Dunaújvárosban rendezte 1968 nyarán.

A hatvanéves főnállásához érkező majolikagyár – régi munkahelye – ünnepi kiállítását is ő rendezte 1972-ben, katalógusában a gyár általa, elsőként megírt történetével.

Három évvel később az üzem pesti bemutatkozásának ugyancsak ő volt a rendezője. Széleskörű munkálkodását ebben az évben, 1975-ben ismerték el Munkácsy-díjjal.

Rideg Gábor szerint „Amit Kohán jelentett a magyar piktúrában, azt jelenti Kajári a rajzban.” Ezért nem véletlen, hogy a vásárhelyi művészek közül, életükben csak Kohánt és Kajárit hívta meg 1970-ben a Magyar Nemzeti Galéria retrospektív kiállítására.

Az örökmozgó művész Herendtől Nyergesújfaluiig az ország vagy húsz különböző településén mutathatta be alkotásait egyéni, vagy csoportos kiállításon. Sietett élni. Hajtotta a belső parancs, állandóan használni, jobbitani – idő előtt elégette magát.

Sümeg mellett Vásárhely maradt számára az anteuszi pont, ahonnan elindult, s ahová mindig visszatért Kohán egykori műterem-lakásába, ami otthona lett nálunk, s

"Kajári nem ismerte a korlátozást, a "nagy vállalkozás" izgatta. Ezt a hősiességet az "emberiség-ember", Széchenyiben találta meg. Több változatot is komponált róla, egy emberben összegezve milliót, jövőt. Nem véletlen, hogy Kölcsey által fogalmazott "Hass, alkoss, gyarapíts!" – magyart támasztotta föl benne jelenünknek, hogy ez az eszme milliós gyakorlattá váljon általunk. A Kajári-mű nemcsak esztétikai teljesítmény, hanem tetteket sürgető gondolat, e ciklusban még inkább az. Láttatja, hogy miközben Széchenyi egyre magányosabb maradt, a nemzet mindig egy lépéssel előbbre ért. A test és az idegek romlásában a szellem romolhatatlanságát idézi a Széchenyi-anatómia külalakjában.

Vonzódik mindenkire, aki az "erkölcsi, szellemi energiát" növeli, Hölderlinhez, Endre Bélához, Kiss Lajoshoz, Adyhoz. Idézi-értelmezi őket vonallal, szóval."

*Losonci Miklós: Mélységből a magasságba.
(in. Kajári Gyula élete és munkássága p. 11)*

amelyik ház 2001-től Kajári emléktábláját is viseli.

Emlékének ápolására, a szellemében való cselekvésre özvegye és barátai már halála évében 1995-ben alapítványt hoztak létre. 1999-ben Veszprém-ben életmű kiállítással tisztelegtek előtte, 2009-ben szülőfaluja, Ősi, díszpolgárává választotta.

A költő, Polner Zoltán e szavakkal adózik neki:

"Hófúvás és tomboló hőség, az vagy!

Áramütéses violát szorongatsz.

*Feketén ragyognak görcsberántott fái:
csak győzzed mindhalálig."*

Forrás:

Kajári Gyula élete és munkássága (Emlékalbum) Hódmezővásárhely, 1996.

Kőszegfalvi Ferenc